

Udruženje građana za borbu protiv trgovine ljudima
i svih oblika rodno zasnovanog nasilja
Palmotićeveva 16a/2, 11103 Beograd; tel/fax: +381 11 322 00 30
e-mail: office@atina.org.rs; www.atina.org.rs

Посебна радна група за спровођење и праћење Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2022.

Чланицама и члановима Радне групе, посматрачима и посматрачицама

У Београду, 5. јуна 2019. године

Драге колегинице и колеге,

Удружење грађана Атина Вам се на последњем састанку Посебне радне групе, одржаном 14. марта ове године, обратило са циљем да осмислимо заједничку акцију поводом учесталих медијских објава које су на драстичан начин изложиле жртве трговине људима не само секундарној виктимизацији, већ су угрозиле њихов интегритет и безбедност. Од тог састанка (од ког је прошло скоро три месеца) ситуација на пољу заштите жртава чија су права кршена, објављивањем поверљивих и осетљивих података о њима у медијима, није се нити смирила, нити стала. До данашњег дана када Вам се и обраћамо, жртве трговине људима су наставиле да се суочавају са откривањем њихових идентитета у јавности против своје воље, излагањем непријатностима и немогућности да изађу из круга насиља у којем су живеле.

Имајући у виду да је ова тема акутна и изузетно важна, упутили смо молбу колегама из Министарства унутрашњих послова, да посебна тема састанка 6. јуна ове године буде креирање конкретног плана о деловању Радне групе овим поводом. Додатно, с обзиром да УГ Атина сматра да је Радна група најпованија да се овим изазовом бави, мислимо да је потребно да чујемо и предлоге представница/ка свих организација и институција који ову групу чине, о томе шта могу да ураде у доменима и у оквиру прописаних надлежности које им то омогућавају. С тим у вези, подсећамо и на извештај и препоруке ГРЕТА експерата¹а који се односе на заштиту приватности (члан 11). У одељку III секција 2 Мере за заштиту и унапређење права жртава, препорука ГРЕТА је да државни органи Србије предузму додатне мере како би се спречило да имена и адресе жртава трговине људима буду јавно доступне. Република Србија ће морати да одговори по основу овог Извештаја, а Посебна радна група ће такође бити у ситуацији да извести по овом питању.

Кроз праћење медијских садржаја евидентно је да објављивање било каквих података о самој жртви доводи до тога да оне у све већој мери постају препознатљиве широј јавности. Испоставља се да је мање важно да ли је вест била лажна (с намером), нетачна (услед нечије грешке или незнања) или истинита, уколико она посредно или непосредно открива жртвин идентитет. У случају Обреновац је не само откривен идентитет жртве, него је подељен са целим светом сваки део ужаса који је ова жена преживела; Новинари су се данима укључивали са лица места и снимали где је и како жртва била везивана ланцима, посуду за псе из које су је трговци терали да једе и остале детаље. За ову жену ово је био ударац који јој је нанео ненадокнадиву штету а нарочито је болоо суд њене околине којем је притом била изложена. УГ Атина је на претходном састанку Радне групе навело и један еклатантан пример кршења низа права жртве: најпре, у медијима је била објављена тачна локација на којој је насиље извршено (назив улице у Суботици); ово је учинило да жртва буде препознатљива и да јој буду грубо повређени право личности,

¹ Извештај о спровођењу Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима за Србију; други круг евалуације усвојен 24. новембра 2017. године а објављен 29. јануара 2018. године

приватности и достојанства, као и њен најбољи интерес, нарочито јер се ради о малолетној особи. Даље, наведено је име и презиме лица које је извршило насиље (и које је осумњичено за трговину људима) што је опет довело до препознавања жртве јер је у питању родитељ девојчице што је експлицитно и наведено. У медијима се могло прочитати и да је девојчица (жртва) била у хранитељској породици, као и да ће мушкарци који су је сексуално искоришћавали бити сведоци у поступку, а не окривљени (ови наводи свакако завређују проверу од стране надлежних органа и реакцију уколико су истинити, али и уколико нису за ширење лажних вести!). Коначно, још један случај („елитне проституције“) који је био ударна вест и који је заузео прегршт медијског простора у претходних месец и по дана (како лажним тако и истиним информацијама), довео је до објављивања различитих поверљивих и осетљивих информација. Такође је једна од жена, жртва овог злочина, осетила последицу оваквог чина на својој кожи. Током гинеколошког прегледа докторка јој је рекла: „Јаој то је ово што сам читала у новинама?!“, што је на ову жену деловало обесхрабрујуће и понижавајуће. Иако се докторка после извињавала, схвативши да је починила грешку, за ову жену ово је био још један у низу показатеља да систем није у могућности да јој помогне на начин на који је то њој потребно.

Побројани случајеви представљају само кап у океану онога што се свакодневно дешава, и нажалост могли бисмо да наставимо да набрајамо овакве ситуације. Поменућемо да је као последицу медијске изложености, УГ Атина забележило током свог рада и ситуацију самоповређивања једне девојке жртве трговине, након што ју је њена околина препознала у чланку „Продата за печено прасе“ (ова девојка је због срамоте исекла своје лице). Последице по жртве оваквог медијског извештавања су дуготрајне и несагледиве – имали смо ситуацију да жена жртва трговине људима након што је напукнула цела ситуација била иза ње добије отказ на послу након препознавања „због своје ружне прошлости“; У једном случају озбиљно је нарушена приватност породице због доласка новинара на врата породичног дома да би се узела изјава о околностима у којима мушкарац жртва трговина људима живи; одређивана је полицијска пратња за једну жену жртву, што је додатно коштало државу Србију у новцу и другим ресурсима, итд.

Још једном наглашавамо да се оваквим поступањем жртве додатно повређују и умањује се, можда и трајно, шанса за њихов опоравак и реинтеграцију. Штавише, оваквим радњама се не штети само постојећим жртвама, већ се „провоцирају“ и нова кривична дела у овом домену. Такође, због такве изложености медијском сакаћењу смањује се број особа које имају поверење и желе да сарађују са актерима у систему подршке, али је и отежано успостављање поверења (доводи се у питање и само сведочење, јер им је терет препознавања тежи и од саме ситуације која им се догодила). Сложићете се и да овакви новински чланци нарушавају труд актера у овој области да на прави и потпун начин заштите жртве, било да се ради о „лажним вестима“ или истиним подацима уколико они откривају прави идентитет особе и тиме још додатно злоупотребљавају њихову ионако претешку ситуацију.

Удружење Атина сматра да Посебна радна група треба да заузме чврст став и предузме јасне мере у циљу сузбијања ове изузетно штетне и опасне појаве. С тим у вези, удружење Атина предлаже 10 корака које би Посебна радна група требало да размотри.

*Предлози за **санирање узрока** који доводе до бруталног кршења права на приватност особа због којих ова Радна група и постоји:*

1. Како би се превенирало цурење информација из институција, потребно је обавити консултативне разговоре са портпаролима служби али и другим особама одговорним за пласирање информација ка јавности посебно у тужилаштвима, Министарству унутрашњих послова, систему здравствене заштите као и систему социјалне заштите (институцијама које учествују у детекцији, идентификацији, вођењу истражног поступка и заштити жртава);²

² Имајући у виду преговарачки процес са ЕУ, наглашавамо и обавезе државе Србије из Акционог плана за Поглавље 23, у препоруци по извештају о Скринингу бр. 3.5.2. у којој се држава позива да предузме „хитне мере да се зауставе претње и насиље над новинарима, као и цурење информација о текућим или планираним кривичним

2. У склопу тог процеса, потребно је креирати јасне одреднице и препоруке о томе како треба да гласе саопштења за медије; она треба да почивају на принципу „не науди“ и „не нанеси још већу штету“ од већ постојеће по саму жртву и поступак;
3. Утврдити да ли у свим институцијама постоје јасни Протоколи о коришћењу и заштити информација у осетљивим ситуацијама (ко има коју врсту информације и у ком моменту и са ким се које информације могу делити), и да ли се они и у којој мери примењују; да ли је потребна њихова ревизија?
4. Спровести континуиране тренинге за медијске раднике (новинаре, уреднике, представнике медијских удружења) и иницирати тешње умрежавање са њима ради бољег разумевања целокупне ситуације; Такође, дати подршку едукацијама ширег круга грађанства како да препознају „лажне вести“;
5. За случај да се Нацрт нове Медијске стратегије врати на додатно усаглашавање, успоставити сарадњу са Радном групом која је сачињава како би се указало на овај проблем и како би он евентуално нашао своје место и у том документу.
6. Позивати представнике свих релевантних медијских удружења и организација (УНС, НУНС, НДНВ) да присуствују састанцима Посебне радне групе када се разговара о темама које се директно тичу медија (пример из Хрватске: представници удружења новинара спорадично седе на координационим састанцима професионалаца);

*Предлози за **санирање последица** када је већ дошло до откривања идентитета и нарушавања приватности жртве и шансе за опоравак:*

7. Обезбедити средства из буџета за процесуирање случајева која ће служити да се подносе пријаве, захтеви за уклањање/обуставање објављивања и неовлашћеног коришћења информација/фотографија, уклањање и престанак сваког даљег неовлашћеног објављивања информација из приватног живота жртве (средства која се добију од утужења могу се користити за опоравак самих жртава трговине људима); Такође, ова средства користити да се тражи да се објављене „лажне вести“ или „нетачне вести“ (настале нечијом грешком или незнањем) демантују.
8. Гонити по службеној дужности оне који искључиво ради профита и тиража намерно пласирају лажне и нетачне вести, и подносити пријаве због одавања службене тајне и непоштовања протокола о коришћењу и заштити информација у овако осетљивим ситуацијама;
9. Остваривати тешњу сарадњу са Саветом за штампу који је основан да би пратио поштовање Кодекса новинара Србије у штампаним и онлајн медијима, као и у новинским агенцијама и решавао жалбе појединаца и институција на садржаје тих медија.
10. Остварити тешњу сарадњу са Повереником за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, који такође може по пријави вршити контроле у оваквим ситуацијама и реаговати на ову врсту проблема.

Такође користимо ову прилику да подсетимо на важеће норме и повреде права по домаћем законодавству а у вези са овом темом.

Пре свега, указујемо да је чланом 23. став 1. Устава Републике Србије прописано да је: „Људско достојанство неприкосновено и сви су дужни да га поштују и штите“.

Чланом 79. став 1. Закона о јавном информисању и медијима (ЗЈИМ) прописано је да: „Достојанство личности (част, углед, односно пијетет) лица на које се односи информација правно је заштићено“. Ставом 3. истог члана прописано је: „Приказом или описом сцене насиља у медију или медијском садржају не сме се повредити достојанство жртве насиља“. Ставом 2. члана 79. ЗЈИМ је прописано

истрагама“. Овде су од изузетног значаја активности побројане у овој препоруци на које се држава обавезала, и то од активности 3.5.2.15. до активности 3.5.2.21. и које се све директно односе на ову проблематику.

следеће: „Објављивање информације којом се врши повреда части, угледа или пијетета, односно лице приказује у лажном светлу приписивањем особина или својстава које оно нема, односно одрицањем особина или својстава које има, није допуштено ако интерес за објављивање информације не претеже над интересом заштите достојанства и права на аутентичност, а нарочито ако се тиме не доприноси јавној расправи о појави, догађају или личности на коју се информација односи“. Чланом 80. став 1. ЗЈИМ прописано је: „Информација из приватног живота, односно лични запис (писмо, дневник, забелешка, дигитални запис и сл.), запис лика (фотографски, цртани, филмски, видео, дигитални и сл.) и запис гласа (магнетофонски, грамофонски, дигитални и сл.), не може се објавити без пристанка лица чијег се приватног живота информација тиче, односно лица чије речи, лик односно глас садржи, ако се при објављивању може закључити које је то лице“. Ставом 4. члана 80. ЗЈИМ прописано је да „Информација и запис из става 1. овог члана не могу се објавити без пристанка онога на кога се односе, ако би објављивањем било повређено његово право на приватност или које друго право“.

Обавезујући и релевантни међународно правни прописи кажу следеће: у члану 8. став 1. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода прописано је да: „Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке“. Чланом 3. Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици дефинисани су основни појмови у вези са спречавањем и борбом против насиља над женама, па је тако прописано да: "Насиље над женама" означава кршење људских права и облик дискриминације над женама и представља сва дела родно заснованог насиља која доводе до или могу да доведу до: физичке, сексуалне, психичке, односно, финансијске повреде или патње за жене, обухватајући и претње таквим делима, принуду или произвољно лишавање слободe, било у јавности било у приватном животу. Чланом 17. став 1. Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици прописано је: „Уз дужно поштовање слободe изражавања и њене независности, стране се обавезују да подстичу приватни сектор, сектор за информационе и комуникационе технологије и средства јавног информисања за учешће у разради и спровођењу политика и успостављања смерница и сопствених регулаторних стандарда за спречавање насиља над женама и веће поштовање њиховог достојанства“. Подсећамо да је Србија потписница свих ових међународних докумената и да је у обавези да их директно примењује у домаћем правном систему.

УГ Атина је у потпуности свесно тренутне медијске ситуације у нашој земљи, слободe и неслободe у извештавањима, али истовремено сматра да су жртве трговине људима, као једна од најрањивијих друштвених група, најмање „криве“ да због тога испаштају. С тим у вези, УГ Атина је уверено да ће Радна група својим ауторитетом знања и утицаја у овој области, успети да помогне свима онима у будућности, да након саме ситуације трговине не пролазе кроз још већи хорор од оног који им је већ једном обележио живот.

С поштовањем,

У име УГ Атина,
Јелена Хрњак, програмска менаџерка